

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

EL PINÓS

EL VINALOPÓ MITJÀ

AJUNTAMENT
DEL PINÓS

INSTITUT CARTOGRÀFIC VALENCIÀ

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ i GESTIÓ
Unitat de Recursos Lingüísticotècnics

RECULL I TEXT
Esther Limorti Payà

GRAFISME
Esperança Martínez Molina

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
El Pinós, 224

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 963 874 023
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament del Pinós

ISBN: 978-84-482-6399-7
Depòsit legal: V-3248-2019
Impressió: Imprés Puchades

EL PINÓS

El Pinós és el poble més oriental de la comarca del Vinalopó Mitjà. Fita a l'oest amb la Regió de Múrcia, concretament amb les pedanies valencianoparlants de la Canyada del Trigo (terme de Jumella) i del Raspai o el Carxe (terme de lecla), i amb la serra del Carxe, punt més alt de la zona; al sud fita amb Favanella i l'Alguenya, amb les quals compartix la serra del Coto; a l'est, amb Monòver i la Romana, i al nord, amb lecla i Villena.

El terme municipal del Pinós té una extensió de 126,9 km² i el nucli urbà està situat a 574 metres d'altitud. Geogràficament el terme està abocat a ponent, a diferència de la majoria de pobles de la comarca a la qual pertany. Se'ns presenta com un recolze al mig de les terres murcianes septentrionals, caracteritzat pel contrast d'extenses planícies amb elevacions suaus i mitjanes. Tot i això, la presència de la serra del Carxe a ponent (1.371 metres) i de la serra de les Salines al nord-est (1.239 metres), les dos majoritàriament fora del terme, i de la serra del Coto (1.043 metres) a l'est, dibuixen en este territori una mena de foia de grans dimensions que anticipa l'altiplà de Jumella-lecla.

La distribució dispersa de la població s'explica per l'economia tradicionalment agrícola del Pinós. Al llarg del terme abunden els masos i els nuclis de població menuts situats prop de les terres de cultiu. Entre els nuclis de població més importants, coneguts com a *pedanies*, destaquen el Rodrigoillo, les Enzebres, la Cavallussa, Lel, Ubeda, el Culebron, les Cases del Pi, el Paradon, les Tres Fonts i les Cases d'Ivanyes.

L'economia tradicional del poble ha sigut l'agricultura de secà basada en els cultius típics mediterranis: ametlers, oliveres i vinya, esta última orientada principalment a l'obtenció de raïm per a l'elaboració de vi. Actualment esta activitat es complementa amb la indústria del calcer, la indústria d'extracció de marbre al Coto del Pinós i la d'extracció de sal al Cabeço.

Fins a l'any 1826, el Pinós i l'Alguenya van formar part del terme municipal de Monòver. Eixe any, el Pinós es va segreguar i va passar a ser un municipi independent. En esta separació l'Alguenya va quedar integrada dins del Pinós. Posteriorment, l'any 1928, l'Alguenya va iniciar la segregació del Pinós, que es va fer efectiva l'any 1933. L'amollonament de separació entre el Pinós i l'Alguenya data de l'any 1940.

Per la situació geogràfica del poble, el Pinós era una via natural de pas entre les regions castellaneres de Múrcia i Andalusia i les ciutats valencianeres d'Alacant i València. L'aparició de trams de vies romanes excavades en la roca mostren que esta zona gaudia d'una bona comunicació ja des de ben antic.

Tot fa pensar que el terme del Pinós va ser un espai molt romanitzat, amb un important desenvolupament agrícola. Sembla que els diversos jaciments romans que s'hi han descobert eren explotacions agrícoles enllaçades amb una xarxa de camins que les comunicarien amb les calçades principals, la via Augusta i el camí d'Hanníbal. Al mateix temps, hi ha una sèrie de vies secundàries que unirien el municipi amb l'altiplà de lecla-Jumella i amb la resta del Vinalopó.

Encara que no s'han trobat molts jaciments que confirmen la presència musulmana en la zona, l'abundància de topònims àrabs que hi trobem fa pensar que esta devia ser important.

El topònim del Pinós és relativament modern. El primer nom que apareix en la documentació i en la cartografia referent al poble, o potser a algun altre nucli de població molt pròxim, és el de *Cases de Costa*. No és fins al segle XVIII que constatem el topònim *el Pinós* tal com el coneixem actualment.

ELEMENTS FÍSICS

Orografia

Alt de l'Almagatzem
Alt de la Bassa
Alt de la Cova Negra
Alt de la Font
Alt de la Pinada dels Catalans
Alt de la Totxera
Alt de Quiles
Alt de Zones
Alt del Carter
Alt del Sequer
Alt dels Corbs
Alt dels Penjats
Alt Foradat
Alt Negre
Alt Redó
Altet d'Olegari
Altet de Joan Rico
Altet de l'Olivera
Altet de la Barraca
Altet de la Creu
Altet de la Tonta
Altet de les Cases de Sierra
Altet de les Saleres
Altet de Ruta
Altet de Xavos
Altet del Borreguillo
Altet del Coix Emiliana
Altet del Molló
Altet del Niu
Altet del Pouet
Altet del Tio Gil
Altet dels Calderons
Altets de Dàmaso
Altets del Salobrar
Altets del Sarrió
Altets del Tio Quito Calitxe
Altets dels Carlos
Alts d'Ivanyes
Alts de la Mongeta
Alts del Salobrar
Cabecico Alt
Cabeço de la Sal
Collado de la Campana
Collado de les Enzebres
Cova Caja
Cova de la Moneda
Cova del Burro
Cova del Gegant
Cova Negra
Coveta de la Tia Ramona
Coveta del Moro
Coveta del Sarrió
el Castellarejo
el Corral del Cano
el Coto del Pinós
el Penal
el Puntal
el Salt de la Mort
el Serrellar
el Tallat
el Xirivell
els Cabecicos
els Pinets
l'Alameda
l'Algarejo
l'Altet
l'Herrada
la Calessa
la Campana
la Capella
la Carbonera
la Carrasca
la Coveta del Moro
la Gerreta

la Mota
la Teula
les Pasqualetes
Lloma del Calderó de les Llandes
Llomes de l'Alfaquí
Llomes de la Campana
Llomes del Tio Roseldo
Morro d'Andreu
Ombria de la Gallega
Penya del Bou
Penya del Castellarejo
Penya del Sol
Penya Roja
Penya Tallada
Penyes Roges
Pinada de Ruta

Pinada del Banoo
Pinada del Sequer
Pinadeta de Campoi
Pinadeta de Papers
Pla de Castella
Replana de les Tres Fonts
Serra de la Creu
Serra de les Centeneres
Serra de les Salines
Serra del Coto (o del Reclot)
Serra Fesolet
Serreta d'Esteve
Serreta de Rita
Serretes de Zonca
Sima de Tartaja
Sima dels Coloms

Hidrografia natural

Barranc de Conejeras
Barranc de l'Abeurador
Barranc de l'Arena
Barranc de la Cova del Burro
Barranc de la Disputa
Barranc de la Rambleta
Barranc de la Regalíssia
Barranc de les Olles
Barranc de les Pedreres
Barranc de les Penyetes
Barranc de Marcos
Barranc de Quintín
Barranc de Vicent el Pelat
Barranc del Castellarejo
Barranc del Ginebre
Barranc del Mimbres
Barranc del Niu

Barranc del Pi de la Tomatuja
Barranc del Pou
Barranc del Pouet
Barranc del Riu
Barranc del Sergent
Barranc dels Tres Xarcos
Barranc Fondo
Barranc Pla
el Xurri
la Masaca
Naiximent
Naiximent del Prado
Rambla de l'Hedra
Rambla de les Coves del Faldar
Rambla de les Tres Fonts
Rambla Salada

Hidrografia artificial

Bassa del Prado
Embassament
Embassament de l'Herrada
la Bassa

Pou del Banao
Pou del Realenc
Séquia del Prado

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Casa d'Albatera
Casa d'Amorós
Casa d'Antoni
Casa de Bolinxe
Casa de Camil
Casa de Campoi
Casa de Carrillo
Casa de Casimira
Casa de Conejera
Casa de Juan Carlos Navarro
Casa de Juan Rico Mira
Casa de l'Albercoc
Casa de l'Alfaquí
Casa de l'Enginyer
Casa de la Bassa
Casa de la Campana
Casa de la Capellania
Casa de la Cotonya
Casa de la Marcel·la
Casa de la Sénia
Casa de la Tia Gritadera
Casa de la Tonta
Casa de Lauteri
Casa de les Corralones
Casa de Llapissera
Casa de Maximina
Casa de Miracels
Casa de Papers
Casa de Ramos

Casa de Riquens
Casa de Ruta
Casa de Santa Creu
Casa de Saoro
Casa de Vicent
Casa del Ciprer
Casa del Derramador
Casa del Filador
Casa del Mancebo
Casa del Manxec
Casa del Sarrió
Casa del Tio Capçot
Casa del Tio Palanca
Casa del Toni Agustino
Casa dels Amaros
Casa dels Catalans
Casa dels Muts
Casa dels Pous
Casa Vella
Cases de Baix de les Enzebres
Cases de Calpena
Cases de Dalt
Cases de Dalt de la Cavallussa
Cases de Dalt de les Tres Fonts
Cases de Dàmaso
Cases de l'Altet
Cases de l'Altet de Dalt
Cases de l'Herrada
Cases de l'Hospital

Cases de la Canyada
Cases de les Camarilles
Cases de Pastor
Cases de Pio
Cases de Santos
Cases de Sierra
Cases de Zonca
Cases de Tomàs Escandell
Cases del Collado
Cases del Corralet
Cases del Faldar
Cases del Pi
Cases del Prado
Cases del Salobrar
Cases del Salobrar de Baix
Cases del Tio Calitxe
Cases del Tio Pitxac
Cases del Tio Roseldo
Caseta Blava
Caseta de Leal
Caseta de Mundo
Caseta de Quito el Guàrdia
Caseta de Tanàsio
Caseta de Vedast
Caseta del Dentista
Caseta del Penya
Caseta del Telegrafista
Caseta del Tio Gasparet
Caseta del Tio Gorromino
Corral de la Pava
Cova de Vicent el Pelat
Cova del Marqués

Coves de les Cases d'Ivanyes
Coves de les Casetes
Coves del Collado
Coves del Faldar
Coves del Tio Tomàs l'Espetó
Cuco d'Elies
Cuco de Cabriol
Cuco de Pero
Cuco de Potrós
el Culebron
el Paradon
el Pinós
el Rodriguillo
el Sequer
el Xurri
els Novelders
els Pescaters
els Porgaters
els Rodrigos
l'Almagatzem
la Cavallussa
la Teulera
Lel
les Cases d'Ivanyes
les Coves de Santa Catalina
les Enzebres
les Pasquales
les Pasquales
les Tres Fonts
Ubeda
Venta de Llobregat
Venta del Terròs

Altres llocs d'interés

Càmping
Cementeri
Cooperativa
el Brosser
Ermita de Fàtima
Hípica

Instal·lacions Esportives
l'Alcoholera
l'Ermita
la Bodega
la Fabriqueta
la Salinera

Molló
Pedrera
Pedrera del Monover
Pedreres

Pi de la Tomatuja
Polígon Industrial
Teulera de Roque

PARTIDES I VIES DE COMUNICACIÓ

Partides i paratges

Albatera
Bolinxe
Canilles
Descampat de la Vaca
el Cabecico del Tio Pepico
el Cabeço de Guixa
el Cabeço de Joaquim
el Cabeço dels Luisitos
el Calderó de la Rabosa
el Calvari
el Canalís
el Canalís del Serrano
el Collado
el Collado del Moreno
el Derramador
el Faldar
el Faldar del Cabeço
el Malladar
el Mancebo
el Menoret
el Paradon
el Pla
el Planet
el Prado
el Prado del Rodriguillo
el Quixal
el Realenc
el Rodriguillo
el Salobrar
el Sarrió
el Sequer

el Serrano
el Sester
el Toconar
el Toscar
el Toscaret
el Viset
el Xurri
els Bancals del Banao
els Cabecicos
els Canalissos
els Cantalars
els Carlos
els Cauets
els Majitos
els Pescaters
els Planets
els Pollastres
els Porgaters
els Raconets
els Realencs
els Toniquets
Erms de Saoro
Finca de la Casa de Conejera
Herrada del Carxe
l'Advocat
l'Alfaquí
l'Algarejo
l'Ample de Darrere
l'Ample de Davant
l'Argilenc
l'Establit

l'Ombria
la Bassa
la Boquera
la Calera
la Campana
la Canyada
la Canyada d'Elies
la Canyada de Lel
la Canyada de les Vinyes
la Canyada de Ruta
la Canyada de Zonca
la Canyada del Culebron
la Canyada del Paradon
la Canyada del Trigo
la Canyada dels Flares
la Canyada dels Magraners
la Canyada Franca
la Canyada Roja
la Canyada Ruiz
la Canyadeta Vella
la Capellania
la Casa de Mossenal
la Casa Vella
la Cavallussa
la Centenera

la Costera de les Jonqueres
la Cova de Catalina
la Foia Falsa
la Gallega
la Llonguera
la Marcel·la
la Marjaleta
la Retura
la Totxada
la Vereda
Lel
les Algepsades
les Camarilles
les Cases d'Ivanyes
les Enzebres
les Gatxes
les Herradetes
les Quemes
les Tres Fonts
Racó de Mossén Pau
Racó de Pau
Ruta
Zonca
Zones

Vies de comunicació

Calçada Romana
Camí d'Alacant
Camí d'Ubeda al Culebron
Camí de Fàtima
Camí de l'Agüelo
Camí de l'Ample
Camí de l'Herrada
Camí de l'Ombria
Camí de la Campana
Camí de la Canyada
de les Vinyes
Camí de la Canyada del Trigo
Camí de la Canyada Roja

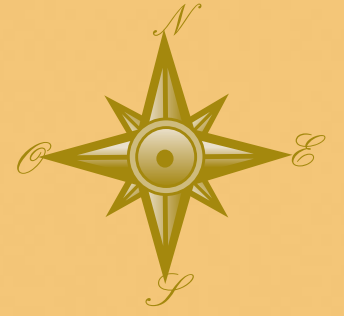
Camí de la Capellania
Camí de la Casa de la Tonta
Camí de la Casa de Mossenal
Camí de la Cavallussa
Camí de la Sènia
Camí de la Torre del Rico
Camí de Lel
Camí de les Camarilles
Camí de les Canyades
de Don Ciro
Camí de les Cases de Sierra
Camí de les Cases del Senyor
Camí de les Herradetes

Camí de les Pedreres
Camí de les Tres Fonts
a l'Alguenya
Camí de Macària
Camí de Madrid
Camí de Múrcia
Camí de Ruta
Camí de Santos
Camí del Barranc de la Disputa
Camí del Carxe
Camí del Collado
Camí del Corral del Cano
Camí del Culebron
Camí del Derramador
Camí del Pinós
Camí del Sequer
Camí del Serrano
Camí del Tio Gorromino
Camí del Xinorlet
Camí del Xirivell
Camí dels Carlets
Camí dels Carlos
Camí dels Porgaters

Camí Fondo
Camí Vell del Pinós
Carretera de Favarella
Carretera de lecla
Carretera de Jumella
Carretera de l'Alguenya
Carretera de Lel
Carretera de les Enzebres
Carretera de Monòver
Carretera de Ruta
Carretera del Coto
el Colador
la Vereda
Vereda de l'Hospital
Vereda de la Campana
Vereda de la Cavallussa
Vereda del Carxe
Vereda del Faldar
Vereda del Quixal
Vereda dels Cabecicos
Vereda dels Serrans
Vereda Real
Volta Rodada

Elements físics

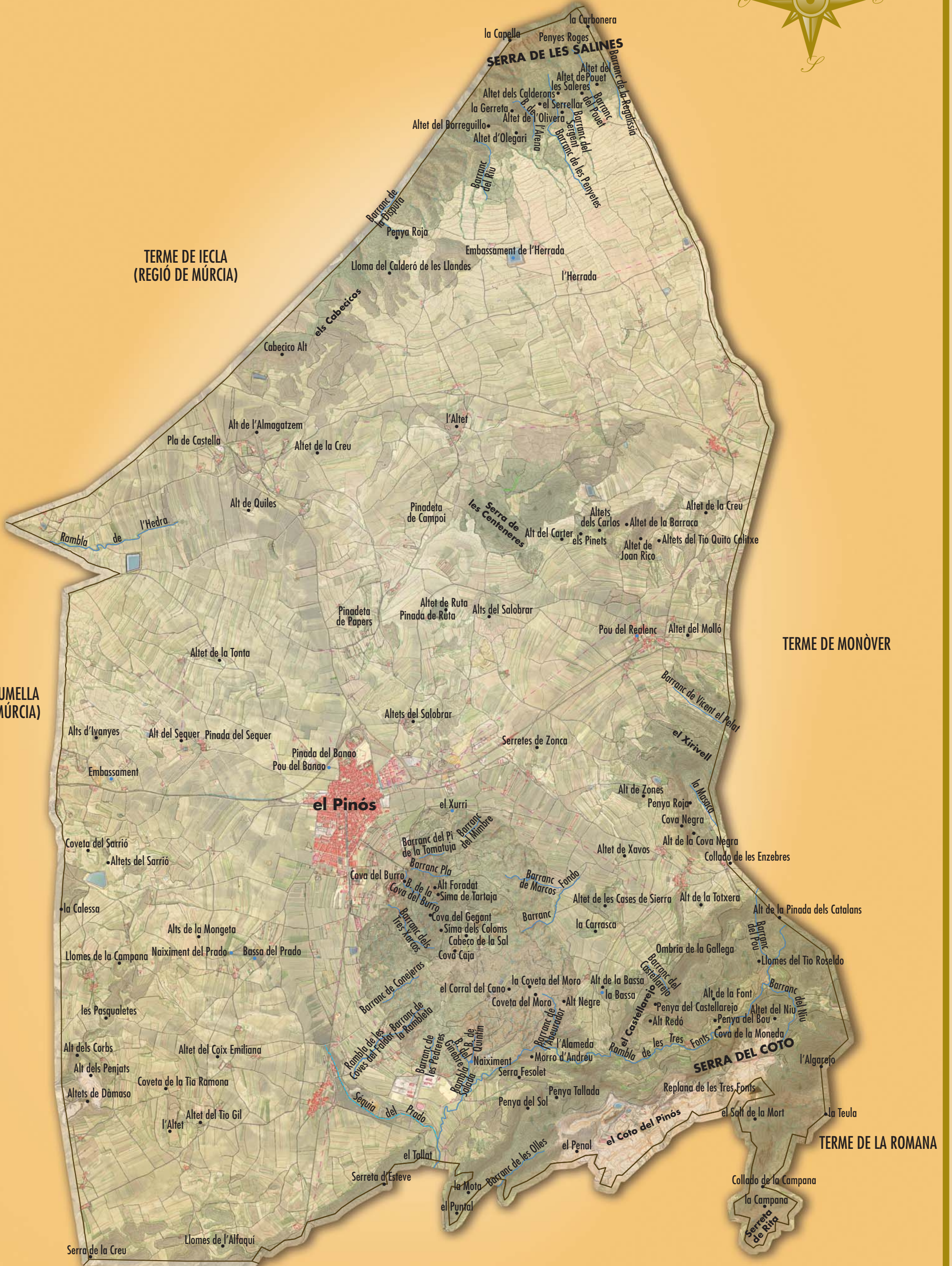
TERME DE VILLENA

TERME DE IECLA
(REGIÓ DE MÚRCIA)

TERME DE MONÓVER

TERME DE JUMELLA
(REGIÓ DE MÚRCIA)

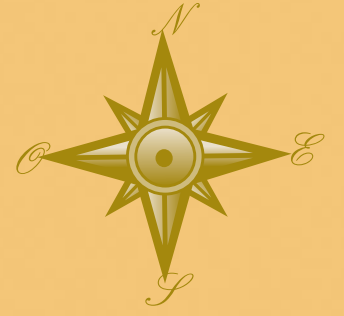
TERME DE FAVANELLA
(REGIÓ DE MÚRCIA)

TERME DE L'ALGUENYA

Presència humana

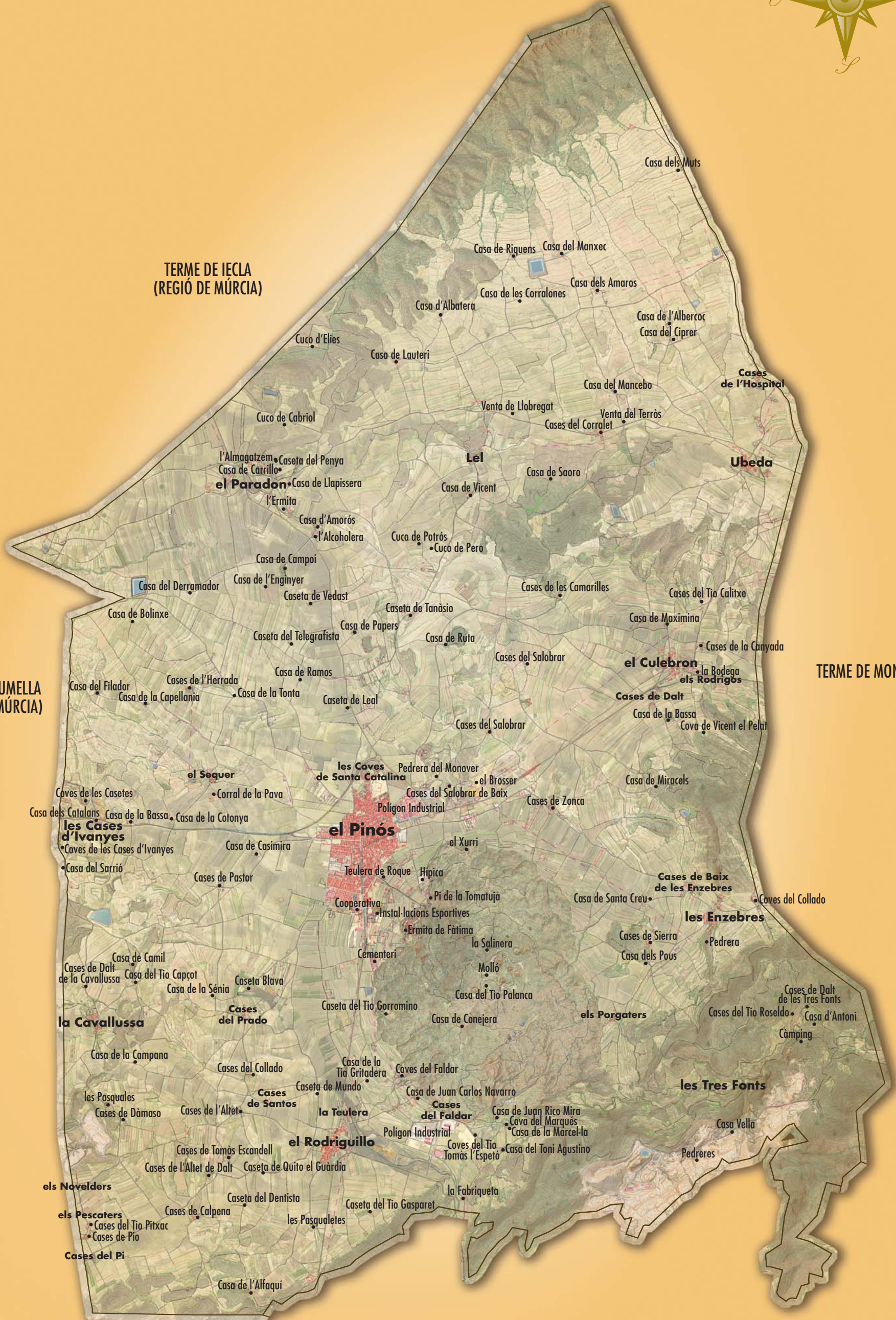
TERME DE VILLENA

TERME DE IECLA
(REGIÓ DE MÚRCIA)

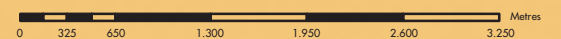
TERME DE JUMELLA
(REGIÓ DE MÚRCIA)

TERME DE MONÓVER

TERME DE FAVANELLA
(REGIÓ DE MÚRCIA)

TERME DE L'ALGUENYA

El Vinalopó Mitjà

